

A szenteltvíz szerepe a népi magánajtatosságban Kárpátalján

„Ma az emberi nem vétkei a Jordán folyó hullámaival mosatnak le. Ma megnyitattik az emberiség számára a paradicsom, s az igazság napja ragyog fel nekünk.” (Szent Szofróniosz jeruzsálemi pátriárka)

A görögkatolikus egyháznak több olyan ünnepe van, melynek egyik központi mozzanata valamely dolog megszentelése. Egyik ilyen január 6-a, vízkereszt napja. Az ünnep szokásrendszere összetett. Tartalmazza az ünnepi liturgia menetét, a szentelés szertartását, az ezekhez kötődő imádságokat és énekeket. A templomi szertartás végeztével a szentelményeket az otthonokban nagy becsben tartják.

Egyházunk a *teofánia* és az *epifánia* megnevezéseket is használja az ünnepre, mely Jézus istenségének kinyilvánítására és a világnak való bemutatkozására emlékeztet bennünket. De nevezik még a „világosság ünnepének” is, mert Krisztus azért jött a földre, hogy megvilágítsa a halál országában és árnyékában járókat.

A szenteltvíz, bár látszólag nem különbözik a mindennapokban használt víztől, mégis kiemelkedik a profán szférából. A világ számos vallásában megtaláljuk, főleg tisztító erejű anyagként.

Kárpátalján a vízszentelés helye napjainkban a templom. Az ünnepet hagyományosan az otthonok megszentelése követi. Ezt a szokást évtizedeken keresztül megnehezítette ugyan a kommunista hatalom politikája, de sem az egyház, sem az emberek emlékezetéből nem tudta kitörölni, így a szokás a rendszerváltást követően régi formájában tért vissza. A pap érkezésére sokan kiteszik az asztalra a szentképeket, búzával töltött pohárba szentelt gyertyát állítanak.

A víz a templomi megszentelés után a népi magánajtatosságok részévé válik, s elsősorban védelmi erőt tulajdonítanak neki. Ennek egyik legelső megnyilvánulása, hogy a szertartást követően néhány cseppel meghintik a háznak azokat a részeit is, ahova házszenteléskor a pap esetleg nem megy

be. Ezt leggyakrabban a családfő végzi. De a ház megszentelése nemcsak vízkeresztkor történhet. Néhány Nagyszőlős környéki településen, nevezetesen Királyházán, Feketeardóban és Szászfaluban az épülő ház megszentelését is kéri a paptól, és ezzel orvosolják az olyan szokatlan eseményeket, mint a felnőttek álmatlansága vagy a kisgyermek gyarkori sírása.

Mezőhomokon minden családtag iszik egy kortyot a szenteltvízből, majd a családfő meghinti vele a portát a bejáratától a kertkapuig. Ha otthon valamilyen negatív esemény történik, újra meghintetik vele a házat, hogy védekezzenek annak megismétlődésétől.

Fancsikán a betegségek elkerülése érdekében a jószágra szenteltvizet szórnak. De meghintetik vele a gyerekeket is, hogy ne legyenek rosszak.

A tiszacsomai hívek nagyobb edényben, kannában vagy kancsóban viszik a templomba a vizet, amibe egy kisebb fenyőágot állítanak. Ez a zöld ág a magánajtatosságban a szenteltvízhintőt helyettesíti: ennek segítségével hinti meg a családfő a ház mindegyik sarkát, a gazdasági épületeket és a jószágot. A családtagok isznak egy keveset a vízből, mert az távol tartja az ördögöt. A csepeiek szintén védelmi célból isznak a vízből, és kereszt alakban a szoba sarkait is „megszentelik”. A Csepével szomszédos Nevetlenfaluban „a gonosz lelkek eluralkodásának” elkerülése érdekében járnak el hasonlóan. Ugyanitt üzleti gondok ellen is használják: a fájó testrészt kenik meg vele. Maradva a gyógyításnál, Mezőgecsében a fájós fülbe is szenteltvizet cseppentettek.

Érdeklőség, hogy bár a szentelményeket alapvetően a katolikusok használják, Pilipkó Erzsébet néprajzkutató Salánkon feljegyezte, hogy a református hívek gyakran megszenteltették épülő házuk alapját. Akkor is hívták a görögkatolikus papot, ha a jószágot betegség pusztította, hogy szentelje meg az ólakat.

Látható, hogy ezek a szokások nem feltétlenül kötődnek sem a paphoz, sem a templomhoz, mégsem különíthetők el a szentelmény egyházi értelmezésétől. A nagy ekténiában a pap és a hívek többek között a következőkért mutatják be könyörgéseiket vízkereszt ünnepén:

„Hogy szolgáljon nekünk ez a víz megszentelés ajándékul s a bűnöktől való megtisztulásra, és hogy hathatós legyen a test és lélek gyógygyógyítására s minden jó használatra...”

„Hogy szolgáljon minékünk a látható és láthatatlan ellenség minden incselkedésének elűzésére...”

„Mindazokért, kik e vízből merítenek, s abból házuk megszentelésére visznek...”

„Hogy mindazoknak, akik e vízből hittel merítenek, és azzal szomjukat oltják, szolgáljon lelki és testi megtisztulásukra...”

Ezek a könyörgések is köthetők a néphagyományban élő szokásokhoz, s még inkább igaz ez a szentelési ima szövegére: „...szolgáljon nekünk bűneink bocsánatára, betegségeink gyógyítására, a gonosz szellemek elűzésére. És legyen e víz minden ellenséges erőnek megközelíthetetlen és anyagi erővel teljes: hogy mindazoknak, kik abból merítenek és ízlelnek, válják lelki és testi megtisztulásukra, betegségeik gyógyulására, lakóházaik megszentelésére, legyen az hathatós erejű minden jó és hasznos dologra.”

A szentelményeknek különböző lelki hatásai vannak az emberekre. Szimbólumai Istenbe vetett hitünknek, hisz ahogyan a magát szemmel láthatóan meg nem mutató Teremtőt, úgy a szentelményeket is az teszi valóssá, ha a beléjük vetett hit nem az érzékszervekre hagyatkozik.